

A.T.A.

4559/60

B

VITTERHETS-AKADEMIEN
 Dnr. Ank.
 002825 15.4.61
 RIKSANT. ÄMBETET
 STATENS HIST. MUSEUM

RIKSANTIKVARIÄMBETET

B

FÖREDRAGEN

Exp. 26/4

DEN 22/4 1961
 BESLUT: Stallgärdet erkänns
 Till Med.

Mynten i KMK
 9.5.61

L.S.

Statens Historiska Museum
 KMK, avdeln.
 föredr. 9/6 1961
 Beslut: Till L.

Stockholm 14 april 1961.

Statens Historiska Museum

Med., avdeln.
 föredr. 29/5 1961
 Beslut: Till KMK
 31/5.

Till

Riksantikvarieämbetet.

Ha

Undertecknad, Eyvind Unnerbäck, som på ämbetets uppdrag under maj månad år 1960 utförde uppmättnings- och undersökningsarbeten av på Kungsbacka torg påträffade byggnadsrester får härmed överlämna redogörelse för dessa arbeten.

Vördsamt

Eyvind Unnerbäck

- Bilagor: 45 fotografier. i Bildark.
 6 negativ. i Bildark.
 2 ritningar. i Bildark.
 1 fotoförteckning. i Arkiv.

Förklarar önskan för myndigheterna, men har för närvarande
 ingen möjlighet att förse dem. Förklarar att de till-
 förs Hallands museum för ev. senare deltagande i Kungsbacka.
 I.S. 7/5-61

Induktionsord i ^{DN} i att för närvarande
 inte bör gå till Kungsbacka, d. v. s. Nordhallands
 Skulpturgränd. SHM:s med.-avd. har inga
 yttre. Rapportkabinettet yttrade avseende.
 30.5.61.
M. Lindqvist

A.T.A.

VITTRERHETS-AKADEMIEN	
Dnr	Ank.
002825	15. 4. 61
RIKSANT. ÄMBETET STATENS HIST. MUSEUM	

Rapport angående utgrävnings- och undersökningsarbeten av byggnadslämningar på Kungsbacka torg.

I samband med planerings- och dräneringsarbeten på Kungsbacka torg hösten 1959 påträffades gravar samt vissa byggnadsrester härrörande dels från stadens år 1846 brunna träkyrka, dels från en äldre stenkyrka. På grund av otjänlig väderlek måste utgrävnings- och undersökningsarbetet uppskjutas till våren 1960. Själva utgrävningen företogs under överinseende av landsantikvarien i Hallands län A. Modén samt riksantikvariens ombud på platsen redaktör S. Tornehed. Under arbetets gång påträffades en mängd gravar. Angående dessa hänvisas till red. Torneheds redogörelse för sina arbeten, vilka bl. a. har omfattat inmätning och fotografering av gravarna. De fynd som gjordes vid grävningarna har även tagits om hand av red. Tornehed.

Under våren 1960 frilades de påträffade byggnadslämningarna, och sedan dessa arbeten avslutats i april månad företog undertecknad på riksantikvariens arbetsuppdrag en uppmätning och undersökning av murresterna. Fotograferingsarbetet har till

största delen utförts av red. Tornehed. De flygfotografier, över området, som bilagts denna redogörelse har även tillkommit på dennes initiativ.

Undersökningen visade, att tre kyrkor har legat på platsen. De äldsta grundresterna härrörde från en träkyrka. Denna har följts av en stenkyrka, som i sin tur på 1600-talet ersatts med en träkyrka. Byggnadsåret för denna är ej med säkerhet fastställt. Träkyrkan förstördes vid en brand år 1846. Isamband härmed utlades kyrkogården till torg.

Antagandet om en äldsta träkyrka på platsen bygger på bevarade grundrester av typisk trähuskaraktär. Dessa lämningar bestod av rader av, från varandra fritt liggande naturstenar utan spår av murbruk. Grundens norra och östra sidor var bäst bevarade under det att södra och västra sidorna endast delvis fanns i behåll. Södra långsidan har demolerats i samband med att den efterföljande stenkyrkans långhus lades ut. Nivåförhållandena visar klart, att denna grund är äldre än stenkyrkans murar. Den bevarade grunden mäter c:a 6 x 14 m. Huruvida en särskild korttillbyggnad har funnits i öster var omöjligt att avgöra. Två stenar, vilka låg i lämpligt läge kan möjligen ha utgjort en rest av korets norra grund. Södra sidan av grunden var helt försvunnen. 3,5 m. öster om östra kortsidan påträffades en med denna parallell sträng av träkol och murbruk. Träkolet härrörde från mycket smått virke, snarast kvistar, och har troligen inget att göra med träkyrkan.

Träkyrkan ersattes senare med en stenbyggnad. Denna har haft en långsmalt rektangulär plan utan särskild avsättning mellan koret och långhuset. I öster har byggnaden avslutats med en oregelbundet rundad absid. Byggnadens längd förutom absiden har troligen varit 24 m. (yttre mått). Bredden har vid östra gaveln varit 9,2 m. vid västra gaveln uppskattningsvis 11 m. Kyrkan har således varit smalare mot öster. Av denna byggnad påträffades absidgrunden, 10 m. av norra murens östra del, 17 m. av södra murens östra del, samt en del stenar, som troligen tillhört kyrkans västgavel. Byggnadens längd är således ej fullt säker.

Murarnas material var kluvna gråstenar med de plana sidorna vända utåt. Absidens murtjocklek var 0,9 m., nordmuren var 1,3 m. tjock, södra muren, vilken genom en tydlig skarv de-

lades i en östlig och en västlig hälft var i sin västra halva 1,0 m tjock. Östra delen av sydväggen hade två murar ovanpå varandra. Den undre, som var parallell med nordmuren var 1,3 m tjock, den övre, som mot öster konvergerade mot den norrmuren, var 0,9 m tjock. Den undre av dessa murar visade tydliga spår av kraftiga sättningar.

Stenkyrkobygget kan med viss sannolikhet anses ha påbörjats öster om den ovan nämnda skarven i södra muren och sedan ha fortsatt med norra muren och västra gaveln. På så sätt har nämligen träkyrkan kunnat stå kvar till dess sydmurens västra del påbörjats. Hela kyrkan tycks f.ö. ha tillkommit på en gång. Några ytterligare skarvar i murverket har nämligen ej kunnat påvisas.

Området kring torget i Kungsbacka har mycket besvärliga grundförhållanden och detta gäller särskilt området öster om kyrkoruinen. Detta förhållande torde till fullo förklara de sättningar, som ovan har påpekats angående sydmurens östra del. Nord- och sydmurarna har från början anlagts parallellt med varandra och gjorts lika tjocka. Båda murarna är f.ö. mycket djupt nedgrävda i förhållande till vad murarna är mot väster, där de tydligen lagts direkt på marken. Den södra muren har, troligen mycket tidigt, eller möjligen redan under arbetets gång fått svåra skador genom sättningar, varför den ersatts med en tunnare och lättare. Härvid har murens ursprungliga riktning ändrats. Absidens murtjocklek liksom även bredden av västra delen av sydmuren är lika med den yngre sydmuren, vilket möjligen visar att den nya muren tillkom redan under arbetets gång. Detta antagande styrks av att skarven tillhör både den äldre och den yngre muren.

Absiden har varit försedd med två strävpelare, av vilka nu endast grunderna fanns kvar. Dessa bestod av timrade rustbäddar, på vilka låg stenplattor som utbottning. Själva strävpelarna var helt försvunna, varför inget kan sägas om deras utformning. På insidan av södra muren, 3,5 m öster om skarven fanns en murklack, vilken möjligen kan ha utgjort grund för en invändig försträvning. Denna förklaring är dock helt hypotetisk. Absidens strävpelare var klart sekundära och visar i likhet med den skadade sydmuren att grundförhållandena på platsen har varit till bekymmer vid flera tillfällen.

Inom denna äldsta stenkyrka har rester av stensättningar påträffats vid absidens södra sida, öster om murklacken vid södra muren samt intill norra muren mitt emot den sistnämnda stensättningen. Dessa stensättningar utgör med all sannolikhet golvrester. De två sistnämnda ligger på samma nivå och bör således ha tillhört samma golv. Golvresten i absiden låg 30 cm lägre och är således äldre.

I absiden återfanns vidare resterna av en utbottning i sten för altaret. Denna utbottning var emellertid alltför skadad för att medge några slutsatser angående altarets form och storlek.

Eftersom murarna rivits ned mycket långt var det ej möjligt att konstatera några fönster- eller dörrlägen. Avsaknaden av formstenar tyder på att kyrkan ej haft valv.

Den ovan beskrivna stenkyrkan har senare utvidgats, och troligt är, att man har planerat att ersätta den helt med ett nybygge. Detta har dock icke fullföljts och endast långhuset har blivit färdigt. Det nya långhuset har anslutits direkt till gamla kyrkans nordmur under det att nybyggets sydmur har lagts 2 m utanför den tidigare sydmuren, och troligen endast provisoriskt anslutits till kordelens södra mur genom en snedställd vägg. Detta utseende fick så kyrkan behålla tills den revs någon gång på 1600-talet i samband med att träkyrkan kom till. Detta förhållande förklarar och ^{så} kyrkans egendomliga plan, som den framträder på en karta över Kungsbacka stad från år 1645 (Hallands hist. del I.)

Det nya långhusets mått var c:a 22x 12,5 m. Murarna vilade på en mycket kraftig, timrad rustbädd. Denna bestod av längsgående och tvärande stockar huggna ihop halvt i halvt. De liggande stockarna bars upp av stolpar, som slagits ned snett nedåt och utåt. Denna timmerkonstruktion var upp till 3 m bred och bar i sin tur mycket stora stenhällar över hela sin bredd. På dessa hällar vilade så själva muren. Byggnadsmaterialet var liksom i den äldre kyrkan kluven gråsten. Nordmuren var 1,5 m bred, sydmuren 1,0 m och västgavelns mur var i sin södra halva 1, 1 m tjock. Norra halvan hade en undre bredare mur på 1,4 m samt ovanpå denna en tunnare, 0,95 m bred mur. Orsaken till denna växling i fråga om murtjockleken har ej tillfredsställande kunnat förklaras. Mitt på västra gaveln fanns en rest av ett koppskift tegel. Möjligen utgjorde detta en rest av en dörromfattning. Detta kan dock ej anses klarlagt.

C:a llm från långhusets sydvästra hörn fanns en starkt sliten stenplatta, som kan ha utgjort tröskelsten i sydportalen. Detta antagande styrkes av, att, c:a 3,5m öster om denna sten, fanns en rest av en i förband med sydmuren liggande avgående mur. Denna skulle i så fall vara en lämning av en vapenhusbyggnad, vilken således bör vara samtidig med det nya långhusbygget. Några ytterligare lämningar efter detta vapenhus har dock ej påträffats. Den plats på långhusets sydmur, varifrån vapenhusets västra vägg hade bort utgå var nämligen förstörd genom senare gravgrävningar. Några golvrester från det nya långhuset påträffades ej. Icke heller här påträffades några formtegel. Några fynd av medeltida taktegel visar dock att kyrkan vid någon tid haft tegeltak.

Efter det att den medeltida stenkyrkan rivits någon gång på 1600-talet uppfördes en ny kyrka av trä. Byggnadsåret för denna är osäkert. Enligt red. Tornehed finns i litteraturen tre olika uppgifter 1665, 1671 och 1690. Kyrkan var åtminstone efter år 1731 korsformad, vilket framgår av ett syneprotokoll (enl. muntl. uppg. av red. Tornehed). Av denna sista kyrka på platsen påträffades endast obetydliga rester. Norr om den medeltida kyrkan låg en med murbruk och jord uppblandad stensträng, som med allsannolikhet har utgjort grund för norra korsarmens norra gavel. Kyrkan har enl. red. Tornehed haft två på varandra följande torn i väster. ^{el} Västra delen av det utvidgade stenkylkolånghuset och omedelbart väster om det äldre långhuset låg en öst- västlig rad stenar, vilka vilade på en rustbädd av liggande timmer. Möjligen utgjorde detta rester av efter något av de två västtornen.

De två gravkammare, som påträffades här med all sannolikhet ihop med 1600-talets träkyrka.

Stockholm 27/10 1960

Eyvind Unnerbäck
Eyvind Unnerbäck.

Förteckning över fotos tagna i samband med undersökningar
av byggnadslämningar på Kungsbacka torg.

1. Träkyrkan, östra väggen, mot söder.
2. " , östra väggen, mot norr.
3. " , södra väggen, mot väster.
4. " , norra väggen, mot väster.
5. " , norra väggen, mot väster.
6. Äldsta stenkyrkan, absiden mot norr.
7. " " , " " " .
8. " " , absidens norra strävpelarbass, mot öster.
9. " " , altargrunden.
10. " " , " .
11. " " , golvrest vid korets sydsida, mot NV.
12. " " , " " " " , mot söder.
13. " " , " " absidens södra sida, mot NO.
14. " " , " " korets norra sida, mot norr.
15. " " , norra kormurens murverk, mot norr.
16. " " , södra muren med skarven mellan kor och långhus, mot öster.
17. " " , södra kor- och långhusmurarna, mot väster.
18. " " , norra kormuren, mot SV.
19. " " , " långhus- och kormurarna mot öster.
20. " " , långhusets SÖ hörn, mot väster.
21. Det senare långhuset, sydmuren, mot öster.
22. " " " , " , " " .
23. " " " , sydmurens stengrund mot väster.
24. " " " , nordmuren, mot väster.
25. " " " , " , mot öster.
26. " " " , SV hörnet.
27. " " " , västgaveln mot söder.
28. " " " , " " norr.
29. " " " , västgavelns insida, mot söder.
30. Rustbädden, det frilagda partiet, mot norr.
31. " , " " " , mot söder.
32. " , detalj.
- 33- 35. " , detaljer i långhusets SV hörn.

36. 1600-talskyrkan? Murrest norr om stenkyrkan.
37. " " ? Rustbädd och murrest, mot väster.
38. " " ? " ,mot söder.
39. NV graven, mot öster.
40. NV " , detalj av tegelgolvet.
41. SÖ " , mot öster.
42. SÖ " , mot SO.
- 43-45 Översiktsbilder.

A.T.A.

P.M. ang. utgrävn. fynd från Kungsbacka torg och där befintliga
rester av stadens gamla kyrka Dnr 7074/59

7298/59

4559/60

2825/61

Närmare fynduppgifter: se rapporter av E. Gustafsson och
E. Unnerbäck

Undersökningen utförd av: E. Gustafsson och E. Unnerbäck

Fynden utgöras av: bl.a. mynt se särskild förteckning

Fynden begärda för Nordhallands hembydsförening, Kungsbacka

Kungl. Myntkabinettets motivering: Kungl. Myntkabinettet föreslår att
mynten ~~med avväktan på möjlighet att förvara dem i hembygdsmuseet~~
tillföras Hallands museum.

8 januari 1960 *KS*

Stockholm den 9 juni 19 61

Nils Henrik Öman

FyndförteckningSverige

1. Karl XI
1. 1/6 öre s.m. 1672, Avesta
Ulrika Eleonora el. Fredrik I
- 2-3. 1 öre k.m. Ej närmare best.bart, Stockholm
Fredrik I
4. 1 öre 1725, *R* Stockholm. Fragment
5. 1 öre s.m. 1741, Avesta
6. 1 öre k.m. Omprägl. nödmynt. Årtalet utplånat, Stockholm
7. 1 öre k.m. Sannolikt ompr. nödmynt, årt. utpl. " "
Karl XIV Johan
8. 1/6 skilling banco, 1836
9. Obestämbart. Sannolikt skillingmynt från 1800-talets
första decennier

Visby

10. Gote, 1400-talet. Fragment
11. Gote, (örtug), fragment. (ca 1420-50)
12. Hvid ca 1520

Danmark

Kristian I

13. Hvid, Malmö
14. Hans
14. Hvid, Malmö
15. Hvid, Malmö
16. Hvid, Malmö
- Kristian II, Grevefejden *m/*
17. 4 skilling 1535, Malmö. Inkoplett. Schou s. 51, nr 13 ff
- 18-19. Ej mynt (knapp resp. järnföremål, enl. medeltids-
avd. utan intresse).

And. Lagergren

KUNGSBACKA
POSTGIRO 14 25 04

A.T.Λ

Kungsbacka den 5 juli 1960

Rapport
wouhls

B

B
FÖREDRAGEN
DEN 12/7 1960
BESLUT: Kop. exp. till kard Unnerbäck
RIKSANTIKVARIÄMBETET

VITTERNETS-AKADEMIEN
Dnr. Ank.
004559 - 8. JUL 1960
RIKSANT. ÄMBETET
STATENS HIST. MUSEUM

Byggnadsavdelningen RIKSANTIKVARIÄMBETET
Riksantikvarieämbetet B
S t o c k h o l m FÖREDRAGEN

FÖREMÅL
MEDFÖLJA

DEN 22/7 1961
BESLUT: Meddelandet erkännes
Till Med.

blå museum

Ha

Härmed översändes efter avslutad undersökning av kyrkgrunder på Kungsbacka torg följande handlingar:

1. Rapport, närmast avseende gravar.
2. Två exemplar av upprättad gravkarta.
3. Karta med iakttagelser gjorda efter Unnerbäck's uppmätning.
4. Karta med situationsplan.

Enligt överenskommelse översändes vidare som lån 193 fotografier samt vidare som lån i separat försändelse 16 negativblad, Vidare översändes 5 mynt samt fragment av ett metallföremål.

Sedan slutgiltig uppmätningsskarta föreligger, får jag an- hålla om ett exemplar av denna. Vidare är jag för kommande be- arbetning i behov av Unnerbäck's avvägningssiffror.

På Nordhallands Hembygdsförening's vägnar anhålles om att de till Ämbetet översända fynden, en "prinklocka" jämte mynt, måtte överlämnas till föreningens samlingar. Jag är vidare tack- sam för erhållande av en förteckning över mynten med angiven datering.

Högaktningfullt

Stig Tornehed

Stig Tornehed

Riksantikvariens ombud i Kungsbacka

Statens Historiska Museum

Med. avdeln.

föredr. 29/5 1961

den 29/5 1961

Beslut: Till Med.

3/5

Exp. gm
E.U.
Inlämnade nej.
och jtas
Härställda
Stth 20/7 61
Muth

18/8
10-0300-11140
10225

4 vitkopier i bildark.

A.T.A.

KYRKGRUNDER PÅ KUNGSBACKA TORG

RAPPORT NÄRMAST AVSEENDE GRAVARNA

VITTEKUNNSAKADEMIEN
Bok. Ank.

004559 - 3. JUL 1960

RIGTIGT ARBETET
STATENS HIST. MUSEUM

B

År 1846 ödelades genom vådeld så gott som hela Kungsbacka. Även stadens korskyrka i trä, uppförd på 1600-talet, blev lågornas rov. Inför stadens återuppbyggnad fastställdes ny stadsplan, varvid kyrkogården och platsen för den brunna kyrkan utlades som torg. Den nya kyrkan uppfördes vid torgets östra sida och kyrkogård anlades utanför den egentliga stadskärnan. Äldre kungsbackabor har berättat om hur man vid grävningar på och i anslutning till torget funnit skeltdelar.

I slutet av oktober 1959 påbörjades i stadens regi en dränering av torget. Härvid anträffades dels gravar med av leran väl konserverade kistor samt ett mindre parti av en grundmur. Här om lämnade under-tecknad telefonledes meddelande till landsantikvarie Arne Modén i Halmstad och vidare gavs instruktion till arbetsledningen om försiktighet vid den fortsatta grävningen på torget. Då det ganska snart visade sig, att man kunde räkna med att påträffa ytterligare gravar och kyrkans grundmur i sin helhet, skedde nya överläggningar med landsantikvarien, varvid beslut fattades om att arbetet tills vidare skulle upphöra. Sedan detta meddelats drätselkammaren, ingick denna till Arb. med begäran om tillstånd för en undersökning samt att det planerade arbetet på torget måtte få fullföljas. I arbetsprogrammet ingick bl.a. bortförande av ca 3000 kbm fyllnadsmassa från torget och påförande av ny.

Med hjälp av äldre kartor kunde gränserna för den äldre kyrkogården i stort sett lokaliseras, men av den senast år 1799 omlagda och på 1830-talet reparerade kyrkogårdsmuren fanns ingenting kvar. Inte heller anträffades några gravstenar. Dessa har bortförts i samband med torgets utläggande. På den 1846 nyanlagda kyrkogården finns tre äldre gravhällar. I april 1960 kunde ytterligare en häll, från 1700-talet, upptagas ur Kungsbackaån intill kyrkogården. Såväl kyrkogårdsmur som gravstenar torde ha använts vid anläggande av grund för den nya kyrkan, men en och annan gravsten har också begagnats som trappsten vid gårdar i staden.

UNDERSÖKNINGEN på torget har letts av landsantikvarie Arne Modén med biträde av undertecknad Tornehed, Riksantikvariens ombud i Kungsbacka. Staden har ställt arbetskraft till förfogande.

Den 26 november 1959 besökte antikvarie Evald Gustavsson Kungsbacka och tog därvid del av grävningarna. På grund av otjänlig väderlek och därigenom svåra arbetsförhållanden beslutades, att undersökningen skulle avbrytas för att slutföras våren 1960. Arbetet återupptogs den 11 april och var avslutat sista veckan i maj. Uppmätning av kyrkgrunderna hade dessförinnan utförts av fil kand E Unnerbäck och till hans karta jämte rapport om de byggnadshistoriska iakttagelserna hänvisas. I samband med undersökningen har undertecknad fortlöpande tagit fotografier och vidare har kyrkgrunderna flygfotograferats.

Sedan ytlagret till ett djup av 30-40 cm avlägsnats, kom man i kontakt med 1600-talskyrkans brandlager, men detta var i ganska stor utsträckning skadat vid den planering som företogs efter branden. Här och var förekom ett nära nog beaktat tunnt skikt blandat med skärv från det vid branden nedstörtade tegeltaket. Vid den fortsatta

grävningen kunde iakttagas, att innanför kyrkmurarna blivit åtskilligt omrört, dels efter branden och dels tidigare i samband med en alnsdjup utschaktning på 1790-talet, då nytt trägolv lades. Vid denna tid förbjöds gravsättning inne i själva kyrkan. Redan på ett djup av ca 40 cm fanns spridda skelettdelar och en del av dessa stack upp i brandlagret.

De inne i kyrkan anträffade kistorna eller kistdelarna låg på ett djup av 60-80 cm. I några fall kunde man se flera skikt av kistor, men dessa hade i regel blivit starkt sammanpressade. Innanför eller i omedelbar anslutning till kyrkgrunderna har fixerats 68 kistgravar, därav två gravkammare, i den ena (nr 26) fanns skelett efter 24 personer och i den andra (nr 27) efter fem. Utgrävningen visade att ca 150 personer blivit begravda i kyrkan, men då vissa utflyttningar till kyrkogården företogs på 1790-talet har man att räkna med ett betydligt större antal. I samtliga fall så när som två, där gravarna mera bestämt kunnat fixeras, har kistorna placerats med huvudändan i väster. Avvikelser noteras för grav nr 30, där kistans huvudända var i öster, samt för den östra gravan i gravkammaren 26, där kistan av utrymmesskäl placerats i norr-söder.

Kistorna har varit omväxlande av ek och furu. I de flesta fall har endast bottenbräderna varit bevarade. Till övervägande del torde kistorna härstamma från 1600- och 1700-talen. I några fall har man dock att räkna med ännu äldre gravar. I vad som på kartan angetts som grav nr 59 låg skelettet under västra grundmuren mellan ett par pålar i rustbädden.

Under kistorna i koret anträffades delar av medeltida taktegel. I några fall har även tegelbitar funnits i anslutning till skelett, t ex i grav nr 40. Skelettet i denna hade kraftigt förskjutits mot kistans fotända så att ryggraden låg på tvären och kraniet i mitten av kistan, vilket närmast tyder på att denna kista kan vara flyttad från sin ursprungliga plats.

Några spår av kistdekorationer har inte utöver ett mindre järnkors påträffats. 128 kisthandtag av 1600- och 1700-talstyp har tillvaratagits.

Vid företagen sällning av kistornas innehåll har framkommit ett överraskande lågt antal föremål. Samma förhållande gäller för hela kyrkan. Sammanlagt har tillvaratagits 17 mynt, därav några i kistor, vid kranier. I grav nr 24 låg mellan den dödes vänstra överarm och kistväggen en s k glättsten i grönt glas. Vidare kan nämnas några få knappar eller mindre fragment av knappar. I gravarna nr 26 och 50 låg kritpipshuvuden. I övrigt kan nämnas från korpartiet en "prinklocka".

Då det under 1600-talskyrkans tid gällt att få gravar så nära kyrkväggen som möjligt, har detta av allt att döma varit förenat med vissa svårigheter, eftersom den medeltida grundmuren legat i vägen. Således har fyra kistor nedsatts direkt på absidmuren. I tre fall har schakt brutits i grundmuren, dels för gravarna nr 44-46, 64-65 och 66. För kistan i grav nr 62 har ett uttag gjorts för fotändan i västmuren.

Gravkammaren (26) har väggar av natursten, på vars insidor kunde iakttagas rester efter puts. Det föreföll som om elden vid 1846 års brand gått ner i gravkammaren. Överst låg skelettdelar blandade med taktegelskärvor och murbruk på samma nivå som sotränderna på sten-

3)

väggarna. Kistorna har stått i flera skikt. De djupast belägna har vilat på fyrkantiga ek-bjälkar, vilka i sin tur legat i ett tunnt sandlager.

Gravkammaren (27)

har ett välldat tegelgolv, omgivet av mindre stenar. Även på dessa förekom rester efter puts. Gravarna nr 28 och 30 går in under tegelgolvet. Denna gravkammare omnämnes till skillnad från den föregående inte i år 1760 års förteckning över gravplatserna i kyrkan. Enligt denna fanns 27 gravplatser i kyrkan.

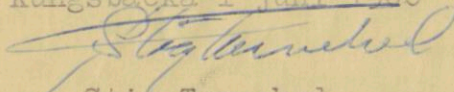
Vad som på gravkartan betecknats med nr 36 utgjorde en skeletthög, bl a innehållande 25 kranier.

Under grävningen tillvaratagna skelettdelar har vid två tillfällen nedlagts i stadens nuvarande gamla kyrkogård, i en tumba med håll från torget. Denna har inte legat över någon grav utan iordningställdes omkring år 1900, sedan gravhällen påträffats som brosten.

Kistorna utanför kyrkan hade genom leran blivit väl bibehållna och de stod också på ett större djup än vad som tillämpats inne i kyrkan. I endast få fall kom de att beröras av arbeten på torget, vilket innebär att fortfarande ett säkerligen stort antal gravar förekommer under torget.

De föremål, däribland medeltida tegelsten och delar av medeltida taktegel (munkar och nunnor) samt fragment av lerkärl, fönsterglas m m, som inte insänts till Ämbetet förvaras hos Nordhallands Hembygdsförening i Kungsbacka.

Kungsbacka i juni 1960

Stig Tornehed